

Agglegénytan

Írta: JUHÁSZ GYULA

Nagyérdemű közönség és mélyen tisztelt sorstársaim! A nagy Stendhal a szerelemről írt alapvető művet, a nagy Balzac pedig a házasság elméletét adta úttörő munkájában.

Nekem már csak az agglegénység tudományának és művészetének ismertetése jutott.

Kiskorú és felnőtt hallgatónak hosszú éveken át magyaráztam a latin és magyar nyelv és irodalom szépségeit, most pedig a fönt jelzett témát vagyok bátor népszerű modorban körvonalazni. Minden jogcímem megvan arra, hogy ezt a férfiügyet alaposan és végérvényesen le-tárgyaljam. Magam is gyakorló agglegény vagyok jó pár esztendeje, és komoly a gyanúm, hogy ezen a szép, de veszedelmes pályán most már mindhalálig híven és becsülettel meg fogom állani helyemet.

Hogyan lesz az ember agglegénnyé? Ez a legkönnyebb dolog a világon. Egyszerűen nem házasodik meg az ember. Vannak öntudatlan agglegények, akik nem is gondolnak a dologra és egy napon automatikusan belépnek ennek az egész földkerekségre kiterjedő cölibátusnak rendjébe. De vannak öntudatos és önérzetes agglegények is, akiknek ez az állapot kezdettől fogva programjuk és életcéljuk, mint Nurminak a futás, és mint Nansennek az északi sark. Ezek a fölvilágosult agglegények megint két alosztályba sorolhatók: az egyik része azon régi elv alapján nem hajlik az édes járomba, amely Casanova Jakab urat éltette a férfiélet legvégső határáig, a másik ellenben strindbergi meggondolás és megfontolás szerint cselekedik. (Ez utóbbi osztályba tartozik e tan jelen előadója. Legalább is ő úgy gondolja.)

Hogy mikor lesz az ember agglegénnyé? Legénye válogatja. Ezzel úgy vagyunk, mint az öregséggel. Cicero szerint nincsenek öregek, csak éppen hogy az idő eljár. Öreg ember nem vén ember: mondotta Jókaink, én pedig azt mondom: hogy amíg agglegénynek érzi magát a férfi, addig se nem öreg, se nem vén, csupán nem mai gyerek!

Én először öt éve éreztem magam agglegénynek, amikor egy tizenhat éves művész nő bácsinak szólított. Most már nem szoktam megnehezteni ezért, kiváltképpen, ha negyven éves bakfisok szólítanak bácsinak.

Az agglegénységnek is megvannak a maga örömei és illúziói. Például, ha az ember a barátainak és ellenségeinek házasesetét szemléli. (Ezt rendszeren kárörömnek hívják.)

Az agglegénység veszedelmes életkora — persze én még csak elméletből tudom — az ötvenedik esztendő tájékán kezdődik és a hatvanadik körül végződik.

(Művészeknél valamivel később.) Ekkor a legkipróbáltabb és legmegbízhatóbb agglegény is kísértésbe jön, és sokan nem bírnak ellentállni. Vannak hivatások és foglalkozási ágak, ahol szinte kötelező az agglegénység. Például idült lírai szerelmes színészek és költők részére.

Bár ez utóbbiak közül akadtak többen, akik a házasságban is szép sikereket értek el — a verseikkel. Például Vajda János.

Diktátoroknak azért nem jó agglegénynek maradni, mert akkor a diktatúra legerősebb és legszigorúbb módszereivel nem tudnak személyesen, hogy úgy mondjam, a saját bőrükre megismerkedni. Kezdő agglegények számára követendő példa gyanánt hadd említsem föl a meredek és dicső agglegényi pályának néhány kimagasló egyéniségét a hazai és világtörténelemből: Anakreon, Horatius, Dante, Michelangelo, Kant, Schopenhauer, Deák Ferenc és Riedl Frigyes.

Mivé lett volna például Napóleon, ha az agglegénység útjára tér?

Nagy mesterünk, Szilágyi Dezső mondását kell itt még illő tisztelettel helyreigazítanom. Ő állította, hogy az agglegény úgy él, mint egy kiskirály és úgy pusztul el, mint egy kutya. Szeretve tisztelt bajtársaim, én pedig azt mondom nektek, a valódi agglegényembernek jelszava legyen: sohse halunk meg! Különösen, mi költők!

Már most, ami az agglegénység ételszabályait és világnézetét illeti, erre vonatkozólag egy

rövid, de velős breviáriumot terjesztek elő azoknak, akik komoly szándékkal, eltökélt lemondással indulnak el a keskeny ösvényen a legényes aggság révébe.

1. Mindnyájunkat érhet baleset, de azért kellő óvatossággal végül is el lehet nyerni az agglegénység koronáját.

2. Nem kell sietni a dologgal. Itt a latin bölcsesség tanácsát kövesd: Festina lente! Ami magyarul annyit tesz, hogy elkésve se siess! Tömörkény István, a szegedi bölcs ekképpen fejezi ki ezt az igazságot: Ballagjunk, ballagjunk, úgy szép a legény, ha ballag!

3. Nem mind agglegény, aki annak látszik, vagy annak mutatja magát.

Özvegyek és elváltak gyakran tetszelegnek a világ színe előtt ebben a romantikus pózban. Éppen ezért szervezni kellene a valódi, hamisítatlan agglegényeket az előbb említett alosztályok szerint. Az első kategóriába tartozók fájdalomdíjat kapnának, a másodikba sorozhatók ellenben jutalomdíjat nyernének.

4. Ha az agglegény nem találja helyét és nem leli örömét, akkor csak egy segítség van: tessék megházasodni.

Ebben a reményben fejezem be előadásomat, mint a Független Magyar Agglegények Látogatlan Szövetségének rendes tagja, és kérem a különben nagybecsült hölgyeket, hogy tovább is tartsanak meg jóindulatukban!

Juhász Gyula elfeledett írásáról

Az *Agglegénytan* nem ismeretlen, csupán elfeledett írása Juhász Gyulának. A Színházi Élet című pesti bulvárlapban jelent meg 1928-ban (42. szám, október 14—20. 38—39. lap), az *Élet iskolája* rovatban, a költőt előadói pulpituson ábrázoló — más közlésből nem ismert — fényképpel. A 41. számban maga a főszerkesztő, Incze Sándor írta e rovatot (*Csevegés-tan*), míg a 43-ban Nádas Sándor (*Dohányzástan*), a 44-ben pedig Kálmán Jenő (*Takarékosságtan*). A Juhász Gyula írását közlő lapszámban olvashatjuk Krúdy Gyula elbeszélését — *Amikor színésznőt szöktettem Debrecenben* —, képes interjút a Párizsban tartózkodó Szabó Dezsővel; pletykarovatot és Emőd Tamás körkérdesét: *Megkérdeztük a magyar költőt, mi a szép a lucskos, csúnya őszben?* Kosztolányi válasza után második helyen Juhász Gyula nyilatkozik:

„Hogy mi szépet találok a csúf őszben, arra tizenöt éves koromban feleltem legelső versemben, amely nyomdafestéket látott:

...Az ősz, az elmúló nyár szebb nekem,
Mikor harasztok zörgő hahotája
Arcunkba vágja az enyészetet.

Azóta derűsebben nézem a dolgokat és a tavaszt is szépnek találok, minél több lesz, annál szebbnek.”

Ez a nyilatkozat — illetve a körinterjút készítő Emőd Tamás személye — meg is magyarázza, mint került Juhász Gyula tárcája a Színházi Életbe. Emőd Tamás, a nagyváradi holnapos a húszas években is ápolta öt évvel idősebb költőtársával a barátságot. (1921-ben, majd a következő évben fényképet is kért Juhász Gyulától, de csak 1924-ben teljesült a vágya. 1928 karácsonyán ismét dedikált fotót kapott barátjától; mindkét kép megtalálható a Páku Imre szerkesztette Juhász Gyula Emlékkönyvben.) Minden biztonnal ő kérte fel Juhász Gyulát a tréfás komolysággal „előadott” *Agglegénytan* megírására. Érdekes, hogy Juhász idézett őszi nyilatkozatát a *Mulandóság* című 1899. május 21-én megjelent költemény jegyzeteinél a kritikai kiadás első kötete is közli (JGYÓM I:364. lap). Bizonyára a szerkesztők által használt lapszám csonka volt — alkalmi gyűjtők sajnos előszeretettel használják a borotvapengét (!), ezért maradt ki az 1927—1936 közötti prózai írásokat tartalmazó 8. kötetből. A 253. tétel jegyzete szintén hivatkozik a már említett őszi nyilatkozatra. Itt lenne a helye az *Agglegénytan*nak is, amelyet ötvenöt évvel az első közlése után bemutatunk a Tiszatáj olvasóinak.

Maga a tárca, ha tréfás hangnemben is, Juhász Gyula élete egyik központi — ha nem a központi — problémájáról szól: a költő magányáról, „aggregénségéről”. A cikk írása idején Juhász Gyula csúcspontjában volt! 1928-ban közéleti férfiúként is sokat szerepelt, május 20-án a magyar ifjúság Ady-ünnepélyén beszédet mondott a költő sírjánál (az ekkor készült fényképpel indul a Tiszatáj emlékszám), és az egyidőben kiadott *Ifjú szívekben élek* című röpiratnak is munkatársa lett. A kritikai kiadás 1928-ból százötven(!) cikkét és huszonhét versét tartja számon. 1929-ben viszont, az életrajzból tudjuk, a költő bevonult a szegedi idegklinikára, ahol tragikus haláláig hosszabb-rövidebb megszakításokkal tartózkodott. Magyar László szerint a költő örök szerelme, Sárvári Anna egy ízben meglátogatta a súlyosan beteg író: Juhász nem fogadta, a fal felé fordult. Ide kívánczik még Móra Ferenc megfigyelése Juhász Gyuláról: Szerinte a költő „...a nő után való mérhetetlen vágy s a nőhöz való közeledni nem merés betege”. Az Aggregénytán Juhász Gyula utolsó derűs éve vallomások írása.

TASI JÓZSEF

CSAPLÁR FERENC

Juhász Gyula és Kassák

1.

Kassák 1908-ban, *A Holnap* című antológiában találkozott először Juhász Gyula nevével és költészetével. 1909—1910-ben *A Holnap* újabb kötetéből és a *Független Magyarország* című napilapból Juhász további verseivel ismerkedett meg. Ezzel kapcsolatos élményéről csaknem fél évszázad múlva a következőket írta: „Legmélyebben Ady és Babits szavai, mondatai hatoltak belém, majd Miklós Jutka egyenetlen, gátakat törő sorai ragadtak magukkal. Jóval később figyeltem fel Juhász Gyulára, de végül a vele való ismerkedés és bajlódás lett legmélyebb emlékem. Halk és bánatos szavait szürcsölgetve távoli rokonomra, tiszteltreméltó bátyámra ismertem benne, [...] Szinte fájtam az ő fájdalmait, s az ő gondokjában mintha az én szomorú magányosságom is hangot kapott volna. A zsoldárok könyvét sem olvashattam volna meghittebb odaadással, mint az ő magyar tájképeit, Anna utáni csendes siralmaikat.”

Kassák Juhász Gyula egyéniségétől, életútjától oly sokban eltérő jellemére, sorsára, Juhász lírájától olyannyira különböző érett költészetére gondolva úgy tűnik, a mély Juhász-élményről szóló vallomás utólagos átélés eredménye. Kassák korábban, az *Egy ember életében* egyébként is úgy nyilatkozott, hogy számára Ady költészete mellett a többi holnaposé, így Juhászé is „csak jóleső utóhang, andalító muzsika volt”. Ám Kassák 1909—1910-ben írott, többségükben a *Független Magyarországnak* megjelent szonettjei, közülük is mindenekelőtt az *Árva a lelkem*, az *Esti beszéd magamért*, a *Szomorúság*, az *Én és ők*, a *Tékozló lélek sorsa az őszben*, az *Önarckép*, az *Ünnep álomországban*, a *Szüretidőben*, a *Vágy és álmatlanság*, az *Oktalan kérdés valakihez*, a *Szonett*, az *Elégia*, a *Cecilia*, a *Firenzei szonett*, az *Akt* és az *antik szobor* arról tanúskodnak, hogy Kassák ebben az időszakban mintegy másfél esztendeig Ady mellett Juhász költői hangját, kifejezőeszközeit vélte leginkább alkalmasnak arra, hogy saját életérzését megszólaltassa. E később már nem vállalt és többé-kevésbé el is feledett verseiben sorra fölismerhetők Juhász költészetének legjellegzetesebb motívumai: a magányérzés, a szomorúságkultusz, a reménytelen szerelmi vágy, a jelenből való kiábrándultság, a letűnt korokba és a művészeti alkotások világába való elvagyódás. Szonettjeinek formájában a műfajnak az a lazább rímszerkezetű változata valósult meg, mint amit Juhász alkalmazott.

Juhász költészetének a pályakezdő Kassákra gyakorolt erős hatását még szemléletesebben jelzi a *Független Magyarország* 1910. július 26-i számában megjelent és Juhász Gyulának ajánlott „*A többi néma csönd*” című szonett. Önmagában már az is sokatmondó gesztus,